

digt mere omfattende. Fra århundredets begyndelse må imidlertid de lokale arkiver med deres »cases« give fortsættelsen til Harald Jørgensen: »Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark«. 1940. Kommunalakter giver trods kassationshuller det rigeste materiale til belysning af tidligere tiders dagligliv. Nutidens kommunesammenlægninger vil føre store dele af dette materiale ind til de let tilgængelige landsarkiver.

Den fremtidige historieskrivning vil naturligvis som tidligere tiders skulle bygge på arkivalier og andre kilder. Men navnlig for den sociale histories vedkommende er der grund til at gøre opmærksom på det, som i øjeblikket fremtræder som aktuelle redegørelser, men om føje år er historisk materiale. Fra alle mulige offentlige og interesse-organisationer udsendes statistikker og prognoser, som det kan være vanskeligt for selv en samtidig at holde rede på. »Impressa Publica Regni Danici. Bibliografi over Danmarks offentlige Publikationer«, udsendt siden 1948 af Danmarks Institut for International Udveksling under Rigsbibliotekarembetet, vil hjælpe fremtidens forskere. Af sammenfattende oversigter bør særligt nævnes Socialforskningsinstituttets publikationer, bl. a. følgende: »1. Langvarigt forsorgsunderstøttede. 1960«, »3. Kommunernes sociale struktur. 1960«, »4. 45 timers ugens indførelse 1958-60. 1960«, »10. Børneværnenes tilsynspraksis. 1963«, »11. Tillidsmandsinstitutionen i dansk industri. 1963« og »21. Nogle tabeller om uddannelse, erhverv og helbred. 1966«.

JØRGEN TVEVAD

W. N. MEDLICOTT: *Contemporary England 1914-1964. A History of England in ten Volumes. Vol. X.* General Editor: W. N. Medlicott. London, Longmans, 1967. xiv + 614 s. 42 sh.

W. N. MEDLICOTT: *British Foreign Policy since Versailles 1919-1963.* First published 1940. Second edition revised and enlarged. London, Methuen, 1968. xxi + 362 s. 45 sh. Paper 22 sh.

Professor Medlicott har gennem mange år ydet en fortjenstfuld indsats i engelsk historieforskning. Hans fremstillinger af problemer i forbindelse med den anden verdenskrig – *The Economic Blockade* og *The Coming of the War* – hører hjemme blandt nyere engelsk historieskrivnings vægtigste værker. Han har indtaget en fremtrædende plads ved udgivelsen af det i mange henseender mønstergyldige mammutværk *Documents on British Foreign Policy 1919-1939*, og i de seneste år har han bl.a. været redaktør af den store Englandshistorie, som Longmans udsender. *Contemporary England* udgør dette værks sidste bind, og det er en nærliggende tanke, at den fornyede gennemgang af mellemkrigstidens problemer og arbejdet med efterkrigstiden, som udarbejdelsen af denne fremstilling har medført, samtidig har foranlediget M. til at revidere *British Foreign Policy since Versailles*, der udkom første gang i 1940.

De to fremstillinger kan under alle omstændigheder ansues og vurderes under ét. Begge bærer de deres forfatters præg. De er velskrevne i en nøgtern stil, der undertiden krydres med barske domme og lunefyldte iagttagelser. De indeholder et fyldigt notemateriale, som viser forfatterens store fortrolighed med især de di-

plomatiske arkiver, men som tillige har værdi, fordi de ofte rummer redegørelser for centrale punkter i afsluttede eller standende forskningsdiskussioner. Først og fremmest afspejler fremstillingerne imidlertid forfatterens grundsyn på, hvorledes man skal vurdere og fortolke et historisk forløb.

Det vil i det følgende være rimeligt at beskæftige sig nærmere med dette historiesyn, fordi det på afgørende punkter påvirker fremstillingernes ydre og indre struktur. Det bør fremhæves, at når dette skønnes rimeligt i en kortfattet omtale, er hovedårsagen, at der kun kan knyttes få kritiske bemærkninger til de faktiske oplysninger, som læseren kan hente. Med særligt udbytte læses afsnittene om mellemkrigstiden, men for begge fremstillinger gælder det, at der er foretaget en afvejning mellem facts og forklaringer, som gør dem anvendelige som lærebøger på såvel indledende som på mere avancerede niveauer.

M.s historiesyn er markant i to henseender. For det første er det ham magtpåliggende at indpasse den behandlede periode under et helhedssyn, for det andet er hans vurdering af de historiske fænomener præget af en klar stillingtagen til, hvilke drivkræfter der anses for væsentlige i en politisk proces.

Det opstillede helhedssyn er såvel for indenrigs- som for udenrigspolitikken vedkommende af evolutionær karakter. I indenrigspolitikken nævnes demokratiseringen, tilnærmelsen til velfærdssamfundet, den sociale revolution, den industrielle revolution og den kommunikationsmæssige revolution som de kræfter, der bestandigt virkende og bestandigt forstærkende har præget den engelske politik i dette århundrede. I udenrigspolitikken søges baggrunden i en stadig stræben efter at bringe overensstemmelse mellem pådragne eller påtagne forpligtelser og evnen til at realisere disse forpligtelser. Denne opfattelse suppleres med den vurdering, at England i moderne tid har påtaget sig langt flere og større engagementer end under imperialismens storhedstid i forrige århundrede, at engagementerne opstod, fordi England var sejrherre efter første verdenskrig, og at et hovedelement i den engelske udenrigspolitik derfor har været at søge skabt et selvstændigt forhold til USA, således at man kunne handle ikke alene, men i forståelse med en stat, hvis grundinteresser var de samme. I mellemkrigstiden lykkedes denne politik ikke, men især gennem Bevins indsats i årene efter 1945 nærmede man sig målet.

Det er karakteristisk for M.s historieopfattelse, at den – begrænsede – succes efter 1945 tilskrives Bevin. Udenrigspolitikken historie opfattes som produkter af udenrigsministrenes arbejde, ligesom indenrigspolitikken i særlig grad henføres til premierministrenes indsats. I vurderingerne af indenrigspolitikken samler fremstillingen sig om premierministrenes intentioner og evner. Den ansvarlige minister tillægges ret og magt til at udforme politikken såvel i hovedlinier som i detaljer, og dommen over den førte politik bliver derfor i første række en dom over ministeren. Udenrigspolitikken vurderes efter samme målestok. Det er ikke nogen tilfældighed, at det i det konkluderende kapitel i *British Foreign Policy since Versailles* hedder: »Looking back over the period of forty years or more covered by this volume it is easy to overemphasize the embarrassments and hesitations of British Foreign Secretaries . . . «.

I det ydre præger M.s historieopfattelse fremstillingernes periodisering; kapitelinddelingen følger stort set de skiftende regeringer, og vurderingerne af den førte politik splittes op i jævnførelser mellem de enkelte regeringers resultater og de

mål, som M. finder, at man burde have stræbt efter at nå. I det indre – i de enkelte kapitlers komposition – virker historicopfattelsen som det redskab, der kan sortere væsentligt fra uvæsentligt.

Begge fremstillinger er produkter fra en historiker, som gennem mange år har bearbejdet statsarkivernes næsten uoverkommelige dynger af 'sager'. Materialet sætter personen i centrum, fordi den enkelte sags afgørelse fremtræder som en eller flere personers argumenterede opfattelse af, hvilke løsninger man skal vælge for at nå givne mål. Argumenterne findes hyppigt i de ledsagende *minutes*, og M. mestrer den kunst at kunne overskue og systematisere et arkivmateriale af denne art. Man kan fra mange synsvinkler bestride gyldigheden af de resultater, som M. har indvundet, netop fordi de står i nær sammenhæng med det ovenfor skitserede historiesyn. Med lige stor ret kunne man imidlertid spørge, om det overhovedet er muligt at skrive en tilfredsstillende historisk fremstilling, som ikke også bygger på det, der for M. har været hovedmaterialet. De to bøger giver for så vidt – i de dele som ikke bygger på studier i statsarkiverne – svar på spørgsmålet. For dem begge gælder det, at tiden efter 1945 ikke er andet og mere end den trænede iagttagers forsøg på at sætte en række begivenheder ind i en sammenhæng, der er konstrueret på grundlag af de ansvarlige ministres offentlige udsagn i eller uden for parlamentet. Undertiden har det været muligt at supplere med memoirelitteratur som f.eks. *The Eden Memoirs*, men det er evident, at de forskellige fortolkninger af begivenheder og disses indbyrdes sammenhæng savner den dimension, som alene arkivstudier kan give.

Den, der beskæftiger sig med den nyeste tids historie, kan derfor ved læsningen af M. på een gang blive nedtrykt og opstemt. Nedtrykt fordi det afsløres, hvor vanskeligt det er at arbejde med perioder, hvis arkiver endnu er utilgængelige; opstemt fordi de to foreliggende bøger er beviser på, at den tilstrækkeligt kvalificerede historiker kan nå resultater også i moderne historie, som mere generaliserende videnskaber ikke kan fremvise.

KNUD LARSEN

PETER DIEHL-THIELE: Partei und Staat im Dritten Reich. Untersuchungen zum Verhältnis von NSDAP und allgemeiner innerer Staatsverwaltung 1933–1945. Münchener Studien zur Politik. Bd. 9. München, Verlag C. H. Beck, 1969. xvi + 269 s. 38 DM.

Problemerne omkring NSDAP's udvikling i det III. Rige, efter at det for den nationalsocialistiske bevægelse samlende mål var opnået med magtovertagelsen den 30. januar 1933 – og det vil sige bevægelsens faktiske opløsning i flere indbyrdes rivaliserende organisationer og fraktioner (partiorganisationen, den indre forvaltning, SA, SS o.a.), der alle stod i afhængigheds- og loyalitetsforhold til Hitler – er endnu ikke undersøgt tilbundsgående. Ganske vist har historikere som Hannah Arendt, Gerhard Schulz og Hans Bucheim givet væsentlige bidrag til det generelle billede af det III. Rigets indre historie og det nationalsocialistiske regimes opbygning og praksis, ligesom detailundersøgelser har klarlagt f.eks. SS's rolle (Broszat, Krausnick, Höhne), men der er stadig ret store huller mht. partiorganisationens historie.